

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.159>

УДК 338.24:336.64

*Є. В. Зубрицький,
аспірант, Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-1610-0970>*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*Y. Zubrytskyi,
Postgraduate student, Polissia National University, Zhytomyr*

WAYS TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF STATE SUPPORT PROGRAMS UNDER ECONOMIC INSTABILITY

Досліджуються теоретичні та прикладні аспекти підвищення ефективності державних програм підтримки підприємництва в умовах посилення внутрішніх і зовнішніх загроз, спричинених воєнною агресією, економічною турбулентністю та структурними трансформаціями національної економіки. Акцентовано увагу на ключових факторах, що знижують результативність державних інтервенцій у сферу малого й середнього бізнесу, зокрема на руйнуванні виробничої та логістичної інфраструктури, зростанні ризиків ведення господарської діяльності, обмеженості доступу до фінансових ресурсів та дестабілізації ринкового

середовища. Визначено, що наявні інструменти підтримки демонструють позитивний потенціал, однак залишаються недостатньо адаптивними до умов підвищеної невизначеності та багатовимірних загроз, що формують нові виклики для підприємницького сектору.

У процесі дослідження обґрунтовано потребу у формуванні більш гнучких, цифровізованих та ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки, здатних оперативно реагувати на зміни безпекової та економічної ситуації. Запропоновано напрями вдосконалення державних програм, серед яких - розширення систем гарантування та страхування ризиків, спрощення процедур доступу до фінансових ресурсів, розвиток регіонально диференційованих інструментів підтримки, активізація інноваційно-технологічної модернізації підприємств та поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Також підкреслюється важливість посилення моніторингу результативності програм і забезпечення прозорості їх реалізації.

Таким чином, доведено що підвищення ефективності державних програм підтримки в умовах наростання внутрішніх і зовнішніх загроз є ключовою передумовою зміцнення економічної стійкості, стимулювання підприємницької активності, формування конкурентоспроможного бізнес-середовища та забезпечення сталого відновлення національної економіки.

The article explores the theoretical and applied aspects of enhancing the effectiveness of state programs aimed at supporting entrepreneurship under conditions of escalating internal and external threats caused by military aggression, economic turbulence, and structural transformations of the national economy. Particular attention is paid to the key factors that reduce the impact of governmental interventions in the small and medium-sized business sector, including the destruction of production and logistics infrastructure, rising risks associated with economic activity, limited access to financial resources, and the destabilization of the market environment. It is established that although the existing support instruments demonstrate positive potential, they remain insufficiently adaptive to heightened

uncertainty and multidimensional threats that shape fundamentally new challenges for the entrepreneurial sector.

The study substantiates the need to establish more flexible, digitalized, and risk-oriented mechanisms of state support capable of responding rapidly to changes in the security and economic landscape. Directions for improving state programs are proposed, including the expansion of risk-guarantee and insurance systems, simplification of procedures for accessing financial resources, development of regionally differentiated support instruments, activation of innovation-technological modernization of enterprises, and deepening cooperation with international financial institutions. The importance of strengthening program performance monitoring and ensuring transparency in their implementation is also emphasized.

Furthermore, the research highlights that Ukraine's post-crisis recovery requires not only financial and organizational reinforcement of support tools but also a paradigm shift in the philosophy of state intervention. Effective programs must be embedded in an integrated system of economic resilience, where public support stimulates private initiative, mitigates systemic risks, and enables long-term competitiveness. Special emphasis is placed on the necessity of building adaptive feedback mechanisms that allow timely adjustment of policies based on real-time data and evolving needs of entrepreneurs. In this context, the introduction of digital platforms for administering support programs and the use of analytical instruments for forecasting risks become essential components of an updated model of state-business interaction. Thus, enhancing the effectiveness of state support programs under rising threats emerges as a decisive precondition for strengthening economic resilience, fostering entrepreneurial activity, and ensuring sustainable recovery of the national economy.

Ключові слова: підприємництво, фінансові інструменти, державні програми підтримки, економічна стійкість, внутрішні та зовнішні загрози, інноваційний розвиток бізнесу, післякризове відновлення економіки, цифровізація державної підтримки.

Keywords: *entrepreneurship, financial instruments, state support programs, economic resilience, internal and external threats, innovative business development, post-crisis economic recovery, digitalization of state support.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Посилення внутрішніх і зовнішніх загроз, спричинених воєнними діями, макроекономічною нестабільністю, структурними дисбалансами та змінами у глобальній економіці, суттєво ускладнює діяльність підприємницького сектору України. У цих умовах державні програми підтримки покликані забезпечити стійкість малих і середніх підприємств, сприяти збереженню їхнього потенціалу та формувати базу для післякризового відновлення. Проте фактична ефективність цих програм часто залишається недостатньою через низку системних проблем: надмірну бюрократію, непрозорість процедур отримання підтримки, слабку адаптивність існуючих інструментів до швидких змін у середовищі, а також брак фінансових ресурсів у держави.*

Ситуація ускладнюється тим, що нинішні загрози мають комплексний і довготривалий характер. До них належать руйнування інфраструктури, порушення логістики, зростання ризиків ведення бізнесу, відтік трудових ресурсів, погіршення умов міжнародної торгівлі та нестабільність валютних ринків. За таких обставин традиційні механізми державної підтримки вже не здатні забезпечити необхідний рівень стійкості підприємств, що потребує їхнього суттєвого оновлення та модернізації. Водночас ефективність цих програм безпосередньо впливає на конкурентоспроможність національного бізнесу, рівень зайнятості, інноваційну активність та інтеграцію підприємств у глобальні виробничі ланцюги.

Отже, пошук шляхів підвищення ефективності державних програм підтримки в умовах поглиблення внутрішніх і зовнішніх загроз є актуальним і необхідним як для наукової спільноти, так і для практиків. Результати

таких досліджень дозволять сформувати сучасні, більш гнучкі та дієві підходи до державної політики у сфері підприємництва, що сприятиме зміцненню економічної стійкості країни та її сталому розвитку в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в науковій літературі останніх років простежується зростаюча увага до проблематики інноваційного розвитку підприємництва та формування нових підходів до управління економічними процесами в умовах воєнних і повоєнних трансформацій. Дослідження зосереджуються на необхідності цифровізації, удосконаленні інституційного середовища, розвитку смарт-спеціалізації та впровадженні проектного менеджменту як ключових механізмів модернізації підприємницького сектору. Сучасні автори наголошують, що інноваційні технології управління та інтеграція цифрових рішень сприяють підвищенню ефективності бізнес-процесів, відновленню локальних економік і зміцненню стійкості територіальних громад.

У фундаментальних дослідженнях класиків економічної думки - Й. Шумпетера, Ф. Найта, П. Друкера, М. Портера - сформовано концептуальні основи інноваційного підприємництва, підприємницьких кластерів, ризикового управління та конкурентних переваг, що й нині залишаються методологічною базою для аналізу розвитку бізнесу в нестабільних умовах. Подальший розвиток цих теорій відображено у працях сучасних учених, які вивчають відкриті інновації, цифрову трансформацію та підприємницькі екосистеми, серед яких Х. Чесбро, Е. фон Гіппель, Д. Макканн, М. Фрімен, Д. Форей.

Дослідження у сфері повоєнного відновлення та відбудови територій висвітлюють роль підприємництва як ключового чинника економічної стійкості та локального розвитку. У працях міжнародних експертів Світового банку, OECD та UNDP підкреслюється, що формування ефективних підприємницьких екосистем та модернізація організаційно-правових механізмів є необхідними передумовами для інтеграції громад у глобальні економічні процеси. Вітчизняні науковці - Т. Мельник, Л. Федулова, Я.

Жаліло, В. Кравців, Т. Васильців, О. Лупак - акцентують на необхідності поєднання інноваційної, інвестиційної та регіональної політики з інструментами підтримки малого та середнього бізнесу.

Окремий блок досліджень присвячений фінансовим і правовим механізмам підтримки підприємництва. У працях Б. Данилишина, О. Мозгового, С. Онишка, Ю. Литвина, Б. Кишакевича, В. Кудельського підкреслюється важливість синергії між регуляторними реформами, податковими стимулами, грантовими програмами та інноваційними інвестиційними інструментами. Науковці доводять, що комплексність фінансово-правової підтримки є критичним чинником для формування стійкого підприємницького середовища в період відбудови.

Таким чином, огляд літератури свідчить, що сучасні дослідження об'єднує спільна ідея - необхідність трансформації існуючих підходів до управління підприємництвом через впровадження інноваційних, цифрових та проектно орієнтованих рішень, здатних забезпечити довгострокове зростання та економічну безпеку територіальних громад в умовах посилення внутрішніх і зовнішніх загроз.

Формування цілей статті. Основною метою дослідження є обґрунтування шляхів підвищення ефективності державних програм фінансової підтримки підприємництва в умовах посилення внутрішніх і зовнішніх загроз, а також визначення дієвих інструментів та інноваційних підходів, які забезпечать їхню більшу адаптивність, стійкість і результативність.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах затяжної економічної та безпекової турбулентності державні програми фінансової підтримки бізнесу виступають одним із ключових інструментів утримання економічної активності, збереження підприємницького потенціалу та формування основ для повоєнного відновлення. Ефективність таких програм уже не може вимірюватися лише фактом їхньої формальної наявності чи обсягом профінансованих проектів; вона має оцінюватися з погляду їхньої здатності реально зменшувати вразливість бізнесу до шоків,

стимулювати інвестиційну та інноваційну активність, сприяти збереженню зайнятості та розширенню податкової бази. У цьому контексті особливого значення набуває поєднання фінансових, інституційних та організаційних параметрів державних програм із логікою ризик-орієнтованого управління та регіонально диференційованого розвитку. [1;2;3]

Вихідною методологічною позицією дослідження є розуміння ефективності державних програм фінансової підтримки бізнесу як комплексної характеристики, що інтегрує щонайменше чотири групи критеріїв: доступність (простота входу, прозорість умов, відсутність дискримінаційних бар'єрів), результативність (досягнення безпосередніх цілей — збереження підприємств, робочих місць, виробничих потужностей), економічну доцільність (оптимальність використання бюджетних ресурсів, співвідношення «витрати–результат») та стійкість ефектів (тривалість і мультиплікативність впливу на економіку). В умовах економічної нестабільності до цих критеріїв додається ще один – адаптивність, тобто здатність програм оперативно змінювати параметри відповідно до динаміки загроз і потреб бізнесу. [1;2]

Середовище, в якому функціонують державні програми підтримки, характеризується високою волатильністю макроекономічних показників, різкими коливаннями курсу національної валюти, інфляційним тиском, порушенням виробничо-логістичних ланцюгів, масштабними руйнуваннями інфраструктури, скороченням внутрішнього попиту та підвищеними преміями за ризик на фінансових ринках. Для значної частини підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, це означає погіршення доступу до кредитних ресурсів, здорожчання обігового капіталу, зниження платоспроможного попиту і, як наслідок, загрозу згортання діяльності або вимушеної релокації. За таких умов ринкові механізми саморегулювання виявляються недостатніми, а функція держави як антикризового модератора значно посилюється. [5;4]

Базовий набір інструментів фінансової підтримки бізнесу в Україні охоплює пільгове кредитування, державні гарантії на кредити, грантові

програми, податкові пільги, компенсаційні механізми (зокрема відшкодування частини відсоткових ставок чи витрат на релокацію), окремі форми субсидій та цільових програм підтримки окремих галузей. На операційному рівні ці інструменти реалізуються через спеціальні державні програми, участь держави в капіталі фінансових установ розвитку, угоди з міжнародними фінансовими організаціями, механізми державно-приватного партнерства, а також через регіональні фонди підтримки підприємництва. [8;9;10]

Узагальнена характеристика основних інструментів державної фінансової підтримки бізнесу в Україні подана в табл. 1, що дає змогу чітко виокремити їх сильні й слабкі сторони та оцінити узагальнений рівень ефективності. [8]

Таблиця 1. Порівняння основних державних інструментів фінансової підтримки бізнесу

Інструмент	Сильні сторони	Слабкі сторони	Рівень ефективності
Пільгове кредитування («5–7–9%»)	Зниження вартості капіталу; масштабність програми	Недостатня адресність; складність оцінки заявок	Середній
Державні гарантії	Стимулювання банків до кредитування ризикових позичальників	Низькі ліміти; складні процедури підтвердження збитків	Вище середнього
Гранти «єРобота»	Створення робочих місць; доступність для МСП	Низький рівень постмоніторингу; ризик невиконання зобов'язань	Середній
Компенсація релокації бізнесу	Підтримка бізнес-континуїтету; швидке відновлення діяльності	Обмежений бюджет; низька інформованість бізнесу	Низько-середній
Інноваційні ваучери	Стимулювання R&D; підтримка високих технологій	Обмежена масштабність	Високий

Джерело : побудовано автором на основі [6;7;11]

Водночас оцінка їхньої реальної результативності демонструє наявність суттєвого розриву між декларованими цілями та досягнутими ефектами, що потребує ґрунтовного аналізу. [1]

Одним із ключових обмежень є недостатня адресність і сегментація цільових груп отримувачів підтримки. Частина програм орієнтується на «середньостатистичного» підприємця, ігноруючи істотні відмінності у рівні ризиків, втрат, доступі до інфраструктури та фінансових ресурсів між регіонами та секторами. Унаслідок цього підтримку нерідко отримують відносно стійкі бізнеси в більш безпечних регіонах, тоді як підприємства, що зазнали найбільших руйнувань або функціонують у сферах із критичною важливістю для відновлення економіки, фактично опиняються на периферії програм. Це свідчить про те, що механізм розподілу ресурсів недостатньо інтегрує ризик-орієнтований підхід та регіональні особливості. [5]

Важливою площиною аналізу є інституційна якість реалізації програм. Незважаючи на певний прогрес у цифровізації адмінпроцесів, значна частина підприємців продовжує стикатися з високими транзакційними витратами при участі в програмах: складні та непрозорі критерії відбору, надмірна кількість документів, повторювані перевірки, довготривалі терміни ухвалення рішень. Це не лише знижує привабливість державної підтримки, але й створює потенціал для корупційних ризиків, вибіркового доступу та суб'єктивізму. У результаті ефективність використання бюджетних коштів зменшується, а інституційна довіра бізнесу до держави залишається вкрай вразливою. [4]

Проблемою залишається також недостатній розвиток повноцінної системи моніторингу та оцінювання ефективності програм. У більшості випадків державні органи зосереджуються на обліку «вихідних» показників - кількість виданих кредитів, обсяг наданих грантів, сума державних гарантій тощо. Натомість «результативні» й «впливові» показники збережені або створені робочі місця, обсяги доданої вартості, збільшення експорту, зростання продуктивності, рівень податкових надходжень, зменшення ймовірності закриття бізнесу або не фіксуються системно, або не прив'язуються до конкретних програм. Це унеможливорює повноцінне зіставлення витрат і результатів, а також обмежує здатність держави коригувати програми в режимі реального часу. [10]

У контексті економічної нестабільності особливої уваги набувають інструменти гарантування та страхування ризиків. Саме вони дозволяють частково «розподілити» ризик між державою, фінансовими установами та підприємцями, знижуючи бар'єри входу до кредитних програм і підтримуючи інвестиційну активність. Однак на практиці обсяги гарантійного покриття залишаються обмеженими, а механізми страхування воєнних та пов'язаних із ними комерційних ризиків недостатньо розвинені. Причинами цього є нерозвиненість внутрішнього ринку спеціалізованих страхових продуктів, високі премії за ризик, відсутність сталих моделей співстрахування та перестрахування за участі держави і міжнародних партнерів. [6]

Динаміка обсягів фінансування ключових державних програм підтримки бізнесу в Україні у 2020–2024 рр. наведена на рис. 1. Вона ілюструє зміщення акцентів державної політики у бік розширення пільгового кредитування, гарантійних інструментів та грантової підтримки. [6;7; 11]

Динаміка фінансування основних програм підтримки бізнесу в Україні (2020–2024)

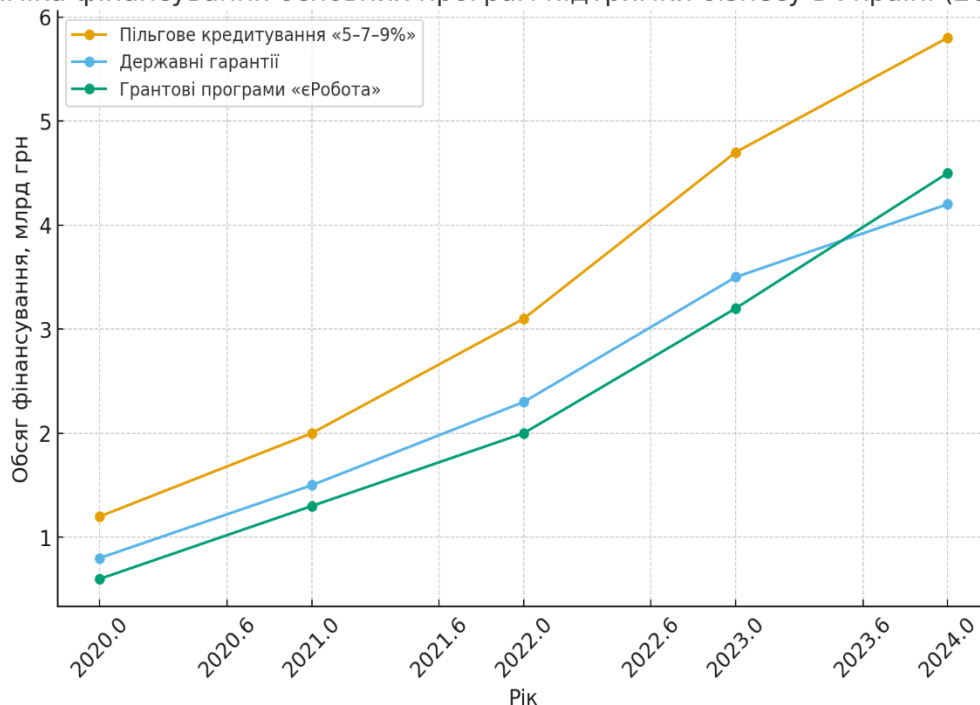

Рис.1 Обсяги фінансування державних програм підтримки бізнесу в Україні

Джерело: побудоване автором на основі [6;7; 11]

Суттєвим резервом підвищення ефективності програм є перехід від переважно індивідуальних гарантій до портфельних підходів, коли держава бере на себе частину ризиків за певними категоріями кредитних продуктів для МСП, а банки отримують стимул масштабувати кредитування. Це дозволяє зменшити адміністративні витрати на оцінку кожного окремого проєкту та розподілити ризики в межах широкої сукупності позичальників. У поєднанні з цифровими інструментами скорингової оцінки, аналізом великих даних та інтеграцією банківських і податкових реєстрів така модель може забезпечити суттєве розширення доступу до фінансових ресурсів при збереженні прийняттого рівня ризикового навантаження на бюджет. [7]

Важливий вимір ефективності державних програм їхній вплив на інноваційну та технологічну модернізацію бізнесу. У нестабільному середовищі виживають ті підприємства, які швидко адаптуються до змін, впроваджують нові технології, цифрові рішення, енергоефективні та ресурсозберігаючі практики. Якщо державні програми обмежуються лише «латанням дір», компенсуючи поточні втрати, але не спрямовують бізнес до інноваційної трансформації, їхній вплив виявляється короткостроковим та фрагментарним. Натомість підтримка інвестицій у модернізацію виробництва, цифровізацію процесів, розроблення нових продуктів, вихід на експортні ринки здатна генерувати довгострокові мультиплікативні ефекти, які працюють на відбудову і структурне оновлення економіки. [8]

Окремо слід наголосити на ролі регіонально орієнтованих програм розвитку, які поєднують фінансову підтримку бізнесу з відновленням та модернізацією локальної інфраструктури, формуванням індустріальних парків, технопарків, логістичних хабів, кластерних ініціатив. Ефективність таких програм вимірюється не лише виживанням окремих підприємств, а й відновленням локальних ланцюгів доданої вартості, зміцненням економічної інтегрованості територій, підвищенням їхньої інвестиційної привабливості. У цьому аспекті важливою є синхронізація державних програм із регіональними стратегіями розвитку, а також активне залучення органів

місцевого самоврядування до формування пріоритетів та відбору проєктів. [10]

Значну роль у підвищенні ефективності державних програм відіграє міжнародна фінансова допомога, яка, з одного боку, розширює ресурсну базу підтримки бізнесу, а з іншого привносить більш суворі стандарти прозорості, підзвітності та оцінювання результатів. Грантові та кредитні лінії від міжнародних фінансових організацій, донорських фондів, урядових агенцій партнерських держав дозволяють реалізовувати масштабні проєкти модернізації, розбудови інфраструктури, підтримки інноваційних і експортноорієнтованих компаній. Разом із тим ефективність використання такої допомоги залежить від здатності національних інституцій інтегрувати її в цілісну стратегію розвитку, уникнути дублювання з існуючими програмами, забезпечити прозорість відбору бенефіціарів і запровадити якісні системи моніторингу. [5]

Соціальний вимір ефективності програм фінансової підтримки також не може залишатися поза увагою. У кризових умовах особливо вразливими є підприємці з числа внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю, молоді, жінок-підприємниць, представників локальних громад, які працюють у сфері креативних індустрій чи зеленої економіки. Для цих груп важливе не лише фінансове підживлення, а й доступ до менторської, консультативної, освітньої підтримки, бізнес-інкубації, мережевих можливостей. Програми, які враховують цей аспект, не лише зберігають підприємницький потенціал, а й сприяють соціальній згуртованості, зменшенню нерівностей та формуванню інклюзивної економіки. [9]

Узагальнюючи проведений аналіз, можна констатувати, що ефективність державних програм фінансової підтримки бізнесу в умовах економічної нестабільності є похідною від поєднання кількох системних чинників. По-перше, це адаптивність програм до змін середовища їхня здатність швидко трансформуватися під впливом нових загроз, реагувати на динаміку воєнної та економічної ситуації, змінювати параметри доступу, обсяги та форми підтримки.

По-друге, це ступінь цифровізації процедур, який визначає рівень прозорості, швидкості, зручності та справедливості розподілу ресурсів. По-третє, це глибина регіональної диференціації, що дозволяє узгодити цілі програм із реальними потребами та потенціалом конкретних територій. По-четверте, це якість вбудованих ризик-орієнтованих механізмів гарантування та страхування, які зменшують фінансовий тиск на підприємців і стимулюють кредитні установи до активнішої співпраці з МСП. Нарешті, це рівень інтеграції інноваційної та міжнародної складових, які перетворюють державну підтримку з суто антикризового інструменту на засіб довгострокової модернізації економіки. [1;2; 5]

Подальше розкриття проблематики ефективності державних програм фінансової підтримки бізнесу потребує системного аналізу механізмів їх реалізації, впливу на структуру національної економіки та здатності забезпечувати стійкість у середовищі підвищених ризиків. Важливо враховувати, що в умовах війни економічні рішення ухвалюються в унікальному інституційному контексті, який поєднує високий рівень невизначеності, обмеженість фінансових і ресурсних можливостей держави та бізнесу, а також необхідність одночасного використання короткострокових антикризових заходів і реалізації довгострокових програм модернізації та структурної трансформації економіки. За таких умов державні програми фінансової підтримки перетворюються на один із ключових елементів антикризової та відновлювальної політики. [4; 10]

Для підвищення ефективності державних програм фінансової підтримки доцільним є запровадження інтегрованої моделі програмної підтримки, яка б враховувала потреби різних секторів, масштаби й структуру їхніх втрат, роль у післявоєнному відновленні та потенціал до інноваційного розвитку. У межах такої моделі доцільно виділяти кілька пріоритетних кластерів підтримки. Перший - критично важливі галузі (логістика, енергетика, аграрний сектор, медицина, харчова промисловість), що забезпечують функціонування базової інфраструктури та потребують

швидкого доступу до ліквідності. Другий - галузі з високим потенціалом зростання: ІТ, оборонні технології, високотехнологічне машинобудування та виробництво. Третій - мале й середнє підприємництво у постраждалих регіонах, яке потребує спеціальних програм відновлення, релокації та реконструкції. Четвертий кластер охоплює соціально важливе підприємництво ветеранський бізнес, ініціативи внутрішньо переміщених осіб, соціальні підприємства та жіноче підприємництво, які потребують не лише фінансової, а й комплексної інституційної підтримки. [3;9]

Кожен із цих кластерів вимагає специфічних інструментів та окремих систем оцінювання ефективності. Універсальні стандарти підтримки втрачають релевантність в умовах глибоких структурних шоків, а результативність програм зростає тоді, коли вони враховують різноманітність потреб підприємців, адаптуються до локальних економічних умов та узгоджуються з регіональними й національними стратегічними цілями. [4]

Окремої уваги потребує формування сучасної фінансової архітектури державної підтримки, яка має базуватися на диверсифікації джерел фінансування та поєднанні бюджетних коштів, ресурсів міжнародних фінансових організацій, приватного капіталу та інструментів ризик-розподілу. Доцільним є створення Національного фонду відновлення та розвитку МСП, який акумулюватиме ресурси різного походження і стане координаційним центром реалізації та моніторингу програм. Важливо також розширювати роль державних банків розвитку, які здатні забезпечити довгострокове кредитування високоризикових інноваційних проєктів, та активізувати механізми державно-приватного партнерства, що дозволяють формувати інфраструктуру й технологічні кластери для підприємництва. [7; 11]

Цифровізація процесів реалізації державних програм є одним із найефективніших інструментів підвищення результативності, прозорості та підзвітності. Єдиний цифровий портал підтримки бізнесу, автоматизовані

скорингові модулі, системи цифрового аудиту ефективності та відкриті дашборди дозволяють мінімізувати людський фактор, пришвидшити обробку заявок, знизити транзакційні витрати для бізнесу та забезпечити оперативний моніторинг. Проте наявні цифрові рішення потребують поглиблення функціоналу, інтеграції з інструментами гарантування та страхування, а також адаптації до умов воєнної економіки. [6]

Проблема ризиків у воєнний період визначає ефективність усіх фінансових інструментів, адже приватний сектор не може покривати пов'язані з війною втрати. Тому ключову роль відіграють державні й міжнародні механізми страхування від пошкодження активів до перерв у діяльності та логістичних ризиків. Особливо перспективною є портфельна модель розподілу ризиків між державою, страховими компаніями та міжнародними фондами, що дозволяє масштабувати страхові інструменти без надмірного навантаження на бюджет. [5]

Ефективність фінансової підтримки значною мірою залежить від того, наскільки державні програми враховують регіональну специфіку та логіку просторового розвитку. У постраждалих регіонах пріоритетом є швидке відновлення інфраструктури та запуск критично важливих виробництв, тоді як для більш стабільних територій основним завданням стає залучення інвестицій, розвиток індустріальних парків і високотехнологічних кластерів. Комплексна регіональна екосистема підтримки підприємництва, що включає бізнес-інкубатори, центри релокації, технопарки, логістичні платформи та фонди регіонального розвитку, здатна посилити вплив державних програм та забезпечити їхню вищу ефективність. [10]

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективність державних програм фінансової підтримки бізнесу в умовах економічної нестабільності визначається здатністю цих програм зменшувати вразливість підприємств до шоків, прискорювати процеси відновлення та стимулювати інвестиційну й інноваційну активність. Проведений аналіз виявив низку системних бар'єрів недостатню адресність, фрагментарність

інструментів, недосконалість процедур відбору та слабку інтеграцію регіональних особливостей. За цих умов ключовими напрямками підвищення результативності державної підтримки стають формування інтегрованої моделі управління, запровадження кластерного підходу, розбудова сучасної фінансової архітектури, активне залучення міжнародних ресурсів та розвиток страхових механізмів, що враховують воєнні та економічні ризики.

Встановлено, що вагомого значення набуває цифровізація процедур, яка забезпечує прозорість, швидкість та об'єктивність ухвалення рішень, а також створює підґрунтя для ефективного моніторингу результативності програм у режимі реального часу. Не менш важливою є регіональна диференціація інструментів підтримки, що дозволяє адаптувати програми до специфічних умов територій і посилює їхній мультиплікативний ефект. У комплексі ці рішення формують основу для переходу державної підтримки бізнесу від реактивної антикризової моделі до стратегічної системи довгострокової модернізації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Література

1. Рисін В. В., Монтика Ю. І. Оцінка ефективності державних програм фінансової підтримки бізнесу в Україні . Сталий розвиток економіки. 2024. № 4(51). С. 249-258.
2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 2(100). С. 3-11.
3. Солоненко Ю. В., Панасюк П. І. Державна підтримка та стимулювання бізнесу в Україні в умовах воєнного стану . Галицький економічний вісник. 2023. Т. 82, № 3. С. 190-200.
4. Рахункова палата України. Звіт про результати аудиту ефективності на тему «Державна фінансова підтримка бізнесу в умовах воєнного стану». 2024. URL: <https://rp.gov.ua/upload->

files/Activity/Collegium/2024/42-2_2024/Zvit_42-2_2024.pdf. (дата звернення: 08.12.2025).

5. Програма розвитку ООН в Україні; Центр економічного відновлення; Advanter Group. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. 2024. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>. (дата звернення: 08.12.2025).

6. Міністерство фінансів України. Звіт про кредитування МСП у межах програми «Доступні кредити 5-7-9 %». 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voiennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrn_grn_za_programoiu_dostupni_krediti_5-7-9-4780. (дата звернення: 08.12.2025).

7. Про доступні кредити для бізнесу («5-7-9 %») : урядова програма. URL: https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9_27-05-25_clean.pdf. (дата звернення: 08.12.2025).

8. Виговська Н. Г., Легенчук С. Ф., Цисар О. В. Оцінка державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні. Ефективна економіка. 2024. № 1.

9. Пшик Б. І. Державна фінансова підтримка малого підприємництва України в умовах війни як фактор зміцнення його фінансової безпеки. Агросвіт. 2024. № 1.

10. Міністерство фінансів України. Звіт про хід виконання Плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи державної підтримки на 2022-2025 роки. Київ, 2023.

11. Фонд розвитку підприємництва. Інформація про результати державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». URL: <https://bdf.gov.ua/publiczna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9>. (дата звернення: 08.12.2025).

References

1. Rysin, V. and Montyka, Yu. (2025), "Evaluating the effectiveness of state financial support programmes for business in Ukraine", *Sustainable Economic Development*, vol. 4, no. 51, pp. 249-258.
2. Melnyk, T.Yu. (2022), "State support and stimulation of business development in Ukraine during martial law", *Ekonomika, upravlinnia ta advinistruvannia*, vol. 2(100), pp. 3-11.
3. Solonenko, Yu.V. and Panasiuk, P.I. (2023), "State support and stimulation of business in Ukraine under martial law", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 82, no. 3, pp. 190-200.
4. Accounting Chamber (2024), "Report on the results of the efficiency audit on the topic "State financial support for business under martial law", available at: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/42-2_2024/Zvit_42-2_2024.pdf. (Accessed 08.12.2025).
5. United Nations Development Program (2024), "Center for Economic Recovery, Advanter Group. Assessment of the impact of the war on micro, small and medium-sized enterprises in Ukraine", available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>. (Accessed 08.12.2025).
6. Ministry of Finance of Ukraine (2024), "Report on lending to SMEs under the program "Affordable Loans 5-7-9%", available at: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voiennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrn_grn_za_programoiu_dostupni_kredyty_5-7-9-4780. (Accessed 08.12.2025).
7. Entrepreneurship development fund (2021), "About affordable loans for businesses ("5-7-9%"): Government program", available at: https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9_27-05-25_clean.pdf. (Accessed 08.12.2025).

8. Vyhovska, N.H. Lehenchuk, S.F. and Tsysar O.V. (2024), “Evaluation of state financial support for small businesses in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 1.
9. Pshyk, B.I. (2024), “State financial support for small businesses in Ukraine in times of war as a factor in strengthening their financial security”, *Ahrosvit*, vol. 1.
10. Ministry of Finance of Ukraine (2023), *Zvit pro khid vykonannia Planu zakhodiv z realizatsii Stratehii reformuvannia systemy derzhavnoi pidtrymky na 2022-2025 roky* [Report on the progress of the Action Plan for the implementation of the Strategy for reforming the state support system for 2022-2025], Kyiv, Ukraine.
11. Entrepreneurship Development Fund (2025), “Information on the results of the State Program Affordable Financial Leasing 5-7-9%”, available at: <https://bdf.gov.ua/publiczna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9>. (Accessed 08.12.2025).

Стаття надійшла до редакції 13.12.2025 р.